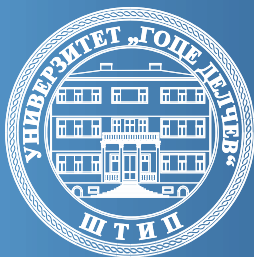
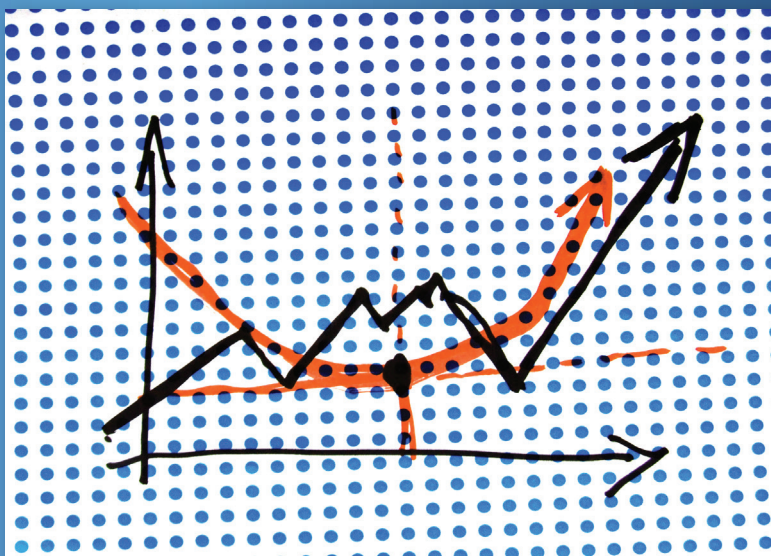

УНИВЕРЗИТЕТ „ГОЦЕ ДЕЛЧЕВ“ – ШТИП
ЕКОНОМСКИ ФАКУЛТЕТ

ISSN 1857-76-28

ГОДИШЕН ЗБОРНИК 2016 YEARBOOK

ГОДИНА 8

VOLUME 9

GOCE DELCEV UNIVERSITY – STIP
FACULTY OF ECONOMICS

УНИВЕРЗИТЕТ „ГОЦЕ ДЕЛЧЕВ“ – ШТИП
ЕКОНОМСКИ ФАКУЛТЕТ

ISSN: 1857- 7628

**ГОДИШЕН ЗБОРНИК
2016**

YEARBOOK

ГОДИНА 8

VOLUME IX

GOCE DELCEV UNIVERSITY - STIP
FACULTY OF ECONOMICS

**ГОДИШЕН ЗБОРНИК
ЕКОНОМСКИ ФАКУЛТЕТ
YEARBOOK
FACULTY OF ECONOMICS**

За издавачот:

Проф. д-р Трајко Мицески

Издавачки совет Editorial board

Проф. д-р Блажо Боев	Prof. Blazo Boev, Ph.D
Проф. д-р Лилјана Колева - Гудева	Prof. Liljana Koleva - Gudeva, Ph.D
Проф. д-р Трајко Мицески	Prof. Trajko Miceski, Ph.D
Проф. д-р Ристо Фотов	Prof. Risto Fotov, Ph.D
Проф. д-р Круме Николоски	Prof. Krume Nikoloski, Ph.D
Проф. д-р Еленица Софијанова	Prof. Elenica Sofijanovska, Ph.D
Доц. д-р Емилија Митева-Кацарски	Emilija Miteva-Kacarski, Ph.D
Доц. д-р Благица Колева	Blagica Koleva, Ph.D
Доц. д-р Љупчо Давчев	Ljupco Davcev, Ph.D

Редакциски одбор Editorial staff

Проф. д-р Трајко Мицески	Prof. Trajko Miceski, Ph.D
Проф. д-р Ристо Фотов	Prof. Risto Fotov, Ph.D
Проф. д-р Круме Николоски	Prof. Krume Nikoloski, Ph.D
Проф. д-р Ристе Темјановски	Prof. Riste Temjanovski, Ph.D

Главен и одговорен уредник Managing & Editor in chief

Проф. д-р Трајко Мицески Prof. Trajko Miceski, Ph.D

Јазично уредување Language editor

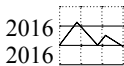
Даница Гавриловска-Атанасовска Danica Gavrilovska-Atanasovska
(македонски јазик) (Macedonian)

Техничко уредување Technical editor

Славе Димитров Slave Dimitrov
Благој Михов Blagoj Mihov

Редакција и администрација Address of editorial office

Универзитет „Гоце Делчев“ - Штип Goce Delcev University
Економски факултет Faculty of Economics
бул „Крсте Мисирков“ бб Krste Misirkov b.b., PO box 201
п.фах 201, 2000 Штип, Македонија 2000 Stip, R of Macedonia

СОДРЖИНА
CONTENT

Проф.д-р Ристо Фотов, Љупчо Аврамов БАЗЕЛ 3 И НЕГОВАТА ИМПЛЕМЕНТАЦИЈА ВО БАНКАРСКИОТ СИСТЕМ	9
Проф.д-р Круме Николоски, проф.д-р Трајко Мицески МЕНАџМЕНТ ТЕОРИЈАТА НА ВЛИЈАНИЕТО НА ОКОЛИНАТА ВРЗ РАБОТЕЊЕТО НА ПРЕТПРИЈАТИЕТО	23
Проф.д-р Круме Николоски, проф.д-р Трајко Мицески ТЕОРИИТЕ НА КЛАСИЧНАТА И БИХЕВИОРИСТИЧКАТА ШКОЛА ЗА МЕНАџМЕНТ КАКО ТЕМЕЛ ЗА ПРОШИРУВАЊЕ НА МЕНАџМЕНТ МИСЛАТА	35
Проф.д-р Круме Николовски, проф.д-р Трајко Мицески, доц.д-р Силвана Пашовска АНАЛИЗА НА ПРИДОНЕСОТ НА ТЕОРИИТЕ НА МЕНАџМЕНТОТ	49
Проф.д-р Еленица, Софијанова, Даниела Ташкова, Климе Митев ПРИДОНЕСОТ НА МАЛИОТ БИЗНИС ВО ОДДЕЛНИ ЗЕМЈИ ВО СВЕТОТ – ИНОВАЦИИТЕ БАЗИРАНИ НА ЗНАЕЊЕТО	67
Проф.д-р Оливера Ѓоргиева-Трајковска, Христина Накова БАЗЕЛ 3 КАПИТАЛНИ БАРАЊА ПРИЧИНИ, НОВИ БАРАЊА И ОЧЕКУВАНИ ПРОБЛЕМИ И ПРЕДИЗВИЦИ ПРИ ИМПЛЕМЕНТАЦИЈАТА ВО ЕКОНОМИИТЕ ВО РАЗВОЈ И МАЛИТЕ ЕКОНОМИИ	77
Проф.д-р Оливера Ѓоргиева-Трајковска, Јагода Горѓиева КОНСОЛИДАЦИЈА НА ФИНАНСИСКИ ИЗВЕШТАИ - ДЕФИНИРАЊЕ, ПОСТАПКИ, ПОТРЕБА И ОГРАНИЧУВАЊА	89
Проф.д-р Јанка Димитрова, Александра Петковска УЛОГАТА И ЗНАЧЕЊЕТО НА РЕВИЗИЈАТА НА ФИНАНСИСКИТЕ ИЗВЕШТАИ НА КОТИРАНИТЕ ЕНТИТЕТИ	99

Проф.д-р Јанка Димитрова, Емилија Заева-Костова УПРАВУВАЊЕ СО РИЗИЦИТЕ ВО ФИНАНСИСКОТО РАБОТЕЊЕ СО ПОСЕБЕН ОСВРТ НА КРЕДИТНИОТ РИЗИК	121
Проф.д-р Оливера Ѓоргиева-Трајковска, Марина Кралева Клампфер ИЗВЕШТАЈ ЗА ПАРИЧНИ ТЕКОВИ.....	135
Проф.д-р Оливера Ѓоргиева-Трајковска, Орце Миладинов ВРЕДНУВАЊЕ НА ЗАЛИХИТЕ СО ОСВРТ НА МСС 2	143
Проф.д-р Оливера Ѓоргиева-Трајковска, Гордана Ангелковска СМЕТКОВОДСТВЕН ТРЕТМАН НА КОРИСТИТЕ ЗА ВРАБОТЕНИТЕ, СО ОСВРТ НА МСС 19 И НЕГОВАТА ПРИМЕНА ВО РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА	153
Доц.д-р Емилија Митева-Кацарски ПРЕДИЗВИЦИТЕ И ЕФЕКТИТЕ ОД ПРИМЕНАТА НА ДОГОВОРОТ ЗА ОЛЕСНУВАЊЕ НА ТРГОВИЈАТА ВО РАМКИТЕ НА СТО	163
Доц.д-р Благица Колева, Катерина Димитровска ИЗГОТВУВАЊЕ НА ИЗВЕШТАЈ ЗА ГОТОВИНСКИ ТЕКОВИ	175
Доц.д-р Благица Колева, Анита Данева МЕТОДИ НА КРЕДИТНА АНАЛИЗА ЗА ПРОЦЕНКА НА КРЕДИТНАТА СПОСОБНОСТ НА ПРАВНИ ЛИЦА	183
Доц.д-р Дарко Лазаров МОДЕЛ НА SOLOW ВО УСЛОВИ НА ОТВОРЕНА ЕКОНОМИЈА.....	193
К.Буковалова, Проф.д-р Т.Мицески РАЗВИВАЊЕ НА ОРГАНИЗАЦИСКАТА КУЛТУРА ВРЗ ПРИНЦИПИТЕ НА ДЕЛОВНА ЕТИКА	207

Симона Нушкова, Проф.д-р Ристе Темјановски	
СОЦИЈАЛНИТЕ ПРЕТПРИЈАТИЈА И НИВНАТА УЛОГА ВО ЗГОЛЕМУВАЊЕ НА ЕКОНОМСКИОТ РАЗВОЈ	221
Илин Корубин	
УЛОГАТА НА СТАНДАРДИТЕ НА КВАЛИТЕТ НА ХРАНА НА СТАВОВИТЕ НА ВРАБОТЕНИТЕ ВО КОМПАНИИ ПРОИЗВОДИТЕЛИ НА ХРАНА И ПИЈАЛОЦИ ВО Р. МАКЕДОНИЈА	239
Верица Динчева	
ФИНАНСИСКАТА АНАЛИЗА КАКО МЕТОДОЛОШКИ ИНСТРУМЕНТ ЗА ОЦЕНКА НА ФИНАНСИСКАТА УСПЕШНОСТ НА КОМПАНИИТЕ	249
Доц.д-р Благица Колева, Мартина Нехтенин	
ИЗВЕШТАЈ ЗА СЕОПФАТНА ДОБИВКА	259

УДК: 334.72:657.422]:
303.022/.023

Стручен труд

МЕТОДИ НА КРЕДИТНА АНАЛИЗА ЗА ПРОЦЕНКА НА КРЕДИТНАТА СПОСОБНОСТ НА ПРАВНИ ЛИЦА

доц. д-р. Благоица Колева¹, Анита Данева²
Економски факултет, Универзитет „Гоце Делчев“ - Штип

Апстракт

Физичките и правни лица кои имаат недостиг на финансиски средства потребни за финансирање на тековни или основни средства, го користат традиционалниот начин за обезбедување на тој недостиг, преку поднесување на кредитни барања до комерцијалните банки. Кредитните барања се доставуваат заедно со дополнителна документација која содржи важни финансиски информации за кредитобарателот.

Донесувањето на одлука за одобрување или одбивање на барања за кредит и кредитни продукти од страна на банките е резултат на кредитната анализа. Кредитната анализа е првата фаза во процесот на кредитирање и е постапка со која се проценува кредитната способност на кредитобарателот. Од квалитетот на кредитната анализа зависи и успешноста на процесот на кредитирање.

Клучни зборови: *кредитирање, кредитно барање, анализа, кредит, методи, ризик*

¹ Универзитет „Гоце Делчев“ – Штип, Економски факултет, ул. „Крсте Мисирков“ бр. 10-А, Штип, Р. Македонија blagica.koleva@ugd.edu.mk

² Студент на постдипломски студии, насока Финансии и банкарство, Универзитет „Гоце Делчев“ – Штип anitad_t@hotmail.com

CREDIT ANALYSIS METHODS FOR CREDIT ABILITY EVALUATION OF LEGAL ENTITIES

Ass. Prof. Blagica Koleva, Anita Dameva
Faculty of Economics, University „Goce Delcev” - Shtip

Abstract

Individuals and legal entities that have a fund deficit prefer to use the traditional method to finance their needs of current of fixed assets, by submitting loan application to the commercial banks, Despite the loan applications they submit an extra documentation that gives important financial information about a borrower.

The bank decision to accept or to reject loan applications is a result of the credit analysis. The credit analysis is the first phase of the lending process and is a procedure that gives information about the borrower creditability. The lending process success is up to a quality of the credit analysis.

Key words: *lending, loan application, analysis, credit, methods, risk*

Вовед

Основна економска функција на комерцијалните банки, во улога на финансиски посредници, е прибирање на депозити од населението и стопанството, од една страна, и одобрување на кредити (кредитирање) на истите, од друга страна. За што најдобар доказ е фактот дека најголем дел од приходите кои банките ги остваруваат се каматните приходи, резултат на кредитирањето. Меѓутоа, кредитирањето не резултира само со остварување на каматни приходи, туку неретко од истото можат да произлезат и загуби, кои се последица на невраќањето на одобрените кредити, што е карактеристично при кредитирање на високо ризични клиенти. Од таа причина банките утврдуваат соодветна пишана кредитна политика со која го регулираат своето кредитно работење.

Кредитната политика ги поставува основните цели кои треба да се остварат со кредитирањето, ги дефинира правилата и принципите на кредитниот процес и на раководителите и службениците во одделите за кредитирње им дава насоки за донесување одлуки при одобрување на кредити, како и одлуки за кредитното портфолио на банката. Всушност кредитната политика претставува база врз основа на која се утврдува целокупниот процес на кредитирање, кој опфаќа неколку фази и тоа: прием на кредитното барање поднесено од клиентот, кредитна анализа, донесување на одлука за кредитното барање, склучување на договор,

извршување, следење на кредитот и како последно, справување со лошите кредити.

Токму фазата на кредитна анализа е онаа од која е клучна и од која зависи успешноста на процесот на кредитирање.

1. Кредитна анализа – обработка на кредитно барање

Кредитната анализа е постапка со која се проценува кредитната способност на комитентот³, кредитобарателот. А кредитната способност се однесува на можноста кредитобарателот да добие финансиски средства, кредит, да го користи и врати истиот, според точно и строго утврдени услови. Од ваквото дефинирање на кредитната анализа и кредитната способност се гледа потребата од спроведување на една квалитетна и објективна кредитна анализа, која ќе создаде реална слика за кредитната способност на кредитобарателот, а со тоа ќе се може да се избегнат сите кредити кои би можеле да бидат проблематични за банката.

Кредитната анализа на комитент кој е правно лице опфаќа анализа на информации за минатиот деловен успех, моменталната позиција на пазарот, човечките ресурси со кои располага, индустријата во која работи, финансиските извештаи, оправданоста на проектот (кој треба да се кредитира), како и податоци за кредитната историја на кредитобарателот. А се тоа во насока да се оцени колку кредитобарателот е подготвен, но и колку финансиски способен да одговори на обврските кои ќе произлезат од одобрувањето на бараниот износ на кредит. Една нецелосна и површна анализа на кредитната способност на кредитобарателот ја изложува банката на повисок кредитен ризик од оној кој банката го има предвидено со својата кредитна политика.

2. Пристапи на кредитната анализа

Како што беше претходно споменато, кредитната анализа опфаќа анализа на повеќе информации и податоци. Со оглед дека некои од нив имаат квантитативен карактер, а другите квалитативен, кредитната анализа може да се гледа од два аспекта и тоа како:

- Квалитативна анализа – опфаќа анализа на информации поврзани со секторот во кој работи компанијата, позицијата која ја има на пазарот, управувањето, начинот на обезбедување на кредитот и сл.
- Квантитативна анализа – опфаќа анализа на податоци кои се добиваат од финансиските извештаи.

3) Д-р Мацова В. „Кредитна политика“, Економски факултет, Универзитет „Гоце Делчев“ – Штип, Штип, 2011 год.

2.1. *Методи на квалитативна анализа – КАМПАРИ (CAMPARI), ПЕСТ (PEST), СВОТ (SWOT)*

КАМПАРИ (CAMPARI) е метод на квалитативна анализа кој се опфаќа анализа на:

- *Character* (карактерот) – се земаат во предвид личните карактеристики на сопственикот на компанијата или извршниот менаџмент.
- *Ability* (способност) – способноста на сопственикот или извршниот менаџмент за водење на компанијата.
- *Margin* (маргина) – колку одобрувањето на кредитот ќе биде исплатливо за банката, дали односот принос/ризик е прифатлив.
- *Purpose* (намена, цел) – за што ќе се употреби кредитот, дали ќе обезбеди проширување на бизнисот или е за покривање на финансиски проблеми.
- *Amount* (износ) – износот на кредит кој е потребен врз основа на проценките за готовинскиот тек кој би се остварил
- *Repayment* (отплата) – способноста за отпалата на кредитот.
- *Insurance* (обезбедување) – имот, финансиjsки инструменти или некој друг предмет кој има вредност и може да се користи како обезбедување на кредитот.

ПЕСТ (PEST) е метод на квалитативната анализа со чија помош банката доаѓа до потребните информации поврзани со макроекономската околината во која работи компанијата, а кои може да имаат влијание врз кредитната способност на кредитобарателот. Со ПЕСТ методот се земаат во предвид *P* – political (политички), *E* – economical (економски), *S*ocial (општествени) и *T*echnological (технолошки) фактори. Политичките фактори се однесуваат на владините интервенции во економијата на една земја преку даночната политика, законот за работни односи, регулацијата на трговијата, како и општата политичка стабилност. Економските фактори ги вклучаат економскиот раст, каматните стапки, стапките на инфлација, девизниот курс и имаат директно влијание врз работењето на стопанството, односно компанијата која е подложена на кредитна анализа. Општествените фактори ги вклучуваат растот на населението, старосната структура, културните обележја и др.кои имаат влијание врз побарувачката на производи на компанијата. Технолошките фактори ги вклучуваат технолошките иновации, автоматизацијата на производството, стапката на технолошки раст и др. кои директно имаат влијание врз трошоците на производство и квалитетот на производите, но исто така водат до иновации.

Овој метод има претрпено некои промени и денес има повеќе свои варијанти.

CBOT (SWOT) како метод на квалитативната анализа се однесува на Strength (предности) и Weakness (слабости), Opportunities (можности) и Threats (закани) на компанијата. Предностите се однесуваат на карактеристите на компанијата кои и даваат предност пред останатите, а слабостите на карактеристиките кои ја ставаат компанијата во подредена положба. Тие произлегуваат од самата компанија. Можностите се елементи или ситуации кои компанијата може да ги искористи во своја полза, а заканите се случувања од околината кои можат да и наштетат на компанијата и произлегуваат од влијание на надворешни фактори.

Овие квалитативни методи не ни даваат никакви бројчани или физички податоци, меѓутоа се суштински и даваат реална слика за окружувањето на компанијата и за самата компанија, кои им се многу важни на комерцијалните банки при анализата на кредитните барања и донесување на одлуки за истите.

2.2. Методи на квантитативна анализа – 5C анализа, анализа на финансиски извештаи, анализа на финансиски показатели

5Ц (5C) анализа е една од најприменуваните методи на кредитната анализа која во предвид зема 5 елементи.

- Карактер (Character). Карактерот на кредитобарателот се однесува на намерата и подготвеноста на кредитобарателот да ги изврши своите обврски кон кредиторот, во случајов банката, по основ на главнина и камата. Тоа подразбира дека кредиторот треба да ги процени личните карактеристики на кредитобарателот (чесност, сериозност, искреност и сл.), но и да дојде до информации поврзани со кредитната историја на кредитобарателот и искуството кои другите финансиски институции го имале со истиот.
- Капацитет (Capacity). Капацитетот на кредитобарателот се однесува на финансиската состојба на кредитобарателот и истовремено на неговата способност за отплата на кредитот. Тој се одредува врз основа на податоците содржани во финансиските извештаи од кои се гледаат паричните текови на компанијата, потребни за отплата на кредитот, се гледа нејзината профитабилност и сл.
- Капитал (Capital). Капиталот се однесува на финансиската моќ на кредитобарателот, односно да ја поднесе отплатата на кредитот. За банката, капиталот на компанијата е многу важен затоа што тој е извор на вредност во случај на ликвидација на компанијата, односно обезбедување.

- Обезбедување (Collateral). Обезбедувањето или колатералот се однесува на недвижен имот, скапоцени предмети, хартии од вредност, побарувања и др. кои кредитобарателот ги дава како гаранција за земаниот кредит, а банката стекнува сопственост врз нив во случај на неисплата на кредитот. Обезбедувањето мора да има пазарна вредност поголема од износот на одобриениот кредит, а доколку станува збор за залог на хартии од вредност тогаш тие мора да имаат и активен секундарен пазар.
- Услови, околности (Conditions). Околностите се однесуваат на деловното окружување на компанијата, односно фактори кои компанијата не може да ги контролира, меѓутоа имаат силно влијание врз нејзиното работење, а со тоа директно имаат влијание врз нормалното отплаќање на кредитот. При анализа на истите се проценува трендот во индустријата во која припаѓа компанијата, како и деловниот циклус на економијата, потоа конкуренцијата, односите со добавувачите и итн.

Ова е анализа која ги опфаќа сите аспекти кои се потребни за реална проценка на кредитната способност на кредитобарателот.

Доколку пак станува збор за одобрување на кредити во странство тогаш може да се сретне и 7С анализата, која покрај наведените елементи во предвид ги зема и движењата на девизниот курс, како и самата држава од аспект на тоа каков е нејзиниот политички и правен систем и какви се законските регулации во однос на одобрување на кредити на компании кои работат во таа држава.

Анализа на финансиските извештаи врши анализа на финансиските извештаи на кредитобарателот кои се дел од документацијата која мора кредитобарателот да ја достави заедно со кредитното барање, а даваат информации поврзани со финансиската состојба на компанијата, остварените финансиски резултати и информации за паричните текови. Каква ќе биде структурата на финансиските извештаи зависи од дејноста и финансиската политика на компанијата, фазата на стопанскиот циклус, условите на пазарот и др. При тоа во предид се земаат следниве финансиски извештаи:

- Биланс на состојба. Овој извештај дава податоци за средствата, обврски и капиталот со кои располага компанијата, а од кои се гледа имот кој може да се користи како обезбедување на кредитот, се согледува нивото на задолженост на компанијата, како и нејзината нето-вредност која е израз на финансиската моќ и капацитетот за задолжување. Меѓутоа, во предвид мора да се земат и анализираат и одделните категории на средства и обврски.

- Биланс на успех. Билансот на успех ги прикажува приходите и расходите од работењето на компанијата во одреден временски период, најчесто една година, како и крајниот резултат од нив т.е нето-добивката/загубата. Од приходите најважни се приходите кои се резултат на основната активност на компанијата (приходи од продажба), а од расходите, оние кои се резултат на основната активност и финансиските расходи (расходи за камати). Токму финансиските расходи се оние кои даваат информации за финансиската оптовареност на компанијата, а и се многу важни на банката при кредитната анализа.
- Извештај за парични текови, Извештајот за парични текови дава податоци за паричните приливи и одливи кои се резултат на оперативните, инвестициските и финансиските активности на компанијата. Од овој извештај се добиваат важни информации за повеќе аспекти од работењето на компанијата, но за банката најважно е да се утврди дали компанијата остварува доволно парични приливи за исплата на своите обврски по основ на главнината и камата.

Билансот на состојба и билансот на успех се разликуваат од извештајот за парични текови во тоа што тие ги евидентираат средствата, обврските, приходите и расходите без разлика дали тие предизвикале или не парични приливи или одливи. Токму тоа им е недостаток и е ограничување при спроведување на кредитната анализа, бидејќи неретко се случува компанијата да е профитабилна, но да нема доволно парични текови за отпалата на обврските по основ на кредитот.

Анализа на финансиски показатели (Рацио анализа) се состои од пресметка на релативните финансиски показатели кои се добиваат како однос помеѓу одделни ставки од билансот на состојба, успех и парични текови. И токму фактот дека даваат релативни вредности е нивната предност при кредитната анализа споредено со финансиските извештаи кои даваат податоци изразени во апсолутни големини, што ги прави тешко споредливи.

Показателите се делат во 4 групи и тоа:

- *Показатели на ликвидност.* Овие показатели ја покажуваат способноста на претпријатието да со употреба на своите тековни средства ги покрие тековните обврски. При тоа високите показатели на ликвидност укажуваат на неефикасна употреба на финансиските средства во остварување на принос, а ниските показатели на ликвидност укажуваат на проблеми со ликвидноста, Најупотребувани показатели на ликвидност се:

$$\text{Показател на тековна ликвидност} = \frac{\text{тековни (обртни) средства}}{\text{тековни обврски}}$$

покажува во колкава мера тековните средства се доволни за покривање на тековните обврски.

$$\text{Показател на моментална ликвидност} = \frac{\text{тековни средства} - \text{залихи}}{\text{тековни обврски}}$$

ја покажува способноста со тековните средства од кои се одземаат залихите како најнеликвидни, да се покријат тековните обврски.

- *Показатели на активност (ефикасност).* Ова се показатели за тоа колку компанијата ефикасно ги користи расположливите средства или поконкретно колку брзо средствата ги претвора во готовина. Едни од показателите се:

$$\text{Обрт на вкупните средства} = \frac{\text{приходи од продажба}}{\text{вкупни средства}}$$

покажува колку пати во годината компанијата средствата ги претвора во готовина, т.е. создава приходи од продажба. Повисокиот обрт значи и поголема ефикасност.

$$\text{Обрт на залихи} = \frac{\text{приходи од продажба}}{\text{просечни вкупни залихи}}$$

покажува колку пати во годината компанијата залихите ги претвора во готовина.

$$\text{Обрт на побарувања} = \frac{\text{приходи од продажба}}{\text{просечни вкупни побарувања}}$$

покажува колку пати во годината побарувањата се претвораат во готовина.

Ниските показатели укажуваат на недоволна ефикасност во работењето.

- *Показатели на задолженост (финансиски левериџ).* Овие показатели го покажуваат начинот на финансирање т.е. учеството на туѓи извори во финансирање на работењето на компанијата. Попрецизно кажано укажуваат на ризикот од несолвентност кој се зголемува со зголемување на задолжувањето. Два важни показатели се:

$$\text{Показател на вкупна задолженост} = \frac{\text{вкупни обврски}}{\text{вкупни средства}}$$

покажува колкав дел од средствата на компанијата се финансираат со задолжување.

$$\text{Показател на долгорочна задолженост} = \frac{\text{долгорочни обврски}}{\text{сопствен капитал}}$$

го покажува учеството на долгорочниот долг во сопствениот капитал.

За разлика од овие показатели, показателот за покриеност на каматата покажува дали добивката од работењето на компанијата е доволна за покривање на каматните расходи, резултат на задолжувањето.

$$\text{Покриеност на каматни расходи} = \frac{\text{добивка пред оданочување}}{\text{каматни расходи}}$$

- *Показатели на профитабилност.* Показателите на профитабилност укажуваат на способноста на компанијата со приходите кои ги остварува да ги покрие вкупните трошоци и да обезбеди соодветен надомест на акционерите.

Најпознати и најпименувани показатели на профитабилноста се:

$$\text{Принос на капиталот (ROE)} = \frac{\text{нето - добивка}}{\text{вкупен капитал}}$$

показател кој покажува колку добивка се остварува од секој денар капитал.

$$\text{Принос на средствата (ROA)} = \frac{\text{нето - добивка}}{\text{вкупни средства}}$$

покажува колку добивка се остварува од секој денар средство.

Друг показател е профитната маржа која покажува колку компанијата заработува од продажбата на своите производи/услуги.

И показател поврзан со акциите на компанијата е добивката по акција која покажува колкава добивка се остварува по акција.

Овие показатели и се важни на банката затоа што даваат информации за сите аспекти од работењето на компанијата. Показателите на ликвидност и овозможуваат да согледат дали компанијата има доволно ликвидни средства за да врши редовни исплати на камата и главнината. Проблемите со ликвидноста и носат негативни поени на компанијата при кредитната

анализа. Показателите на ефикасност и се исто така важни на банката затоа што покажуваат колку компанијата ефикасно ги користи своите средства, т.е колку пати во годината успева средствата да ги претворат во готовина, готовина од која компанијата ги исплаќаат своите обврски. Високите показатели на задолженост на компанијата упатуваат на фактот дека е значително финансиски оптоварена, што ја прави ризични за банката затоа што лесно можат да дојдат во ситуација да не можат да ги исполнат сите свои обврски по основ на камати и главнини. И на крај показателите на профитабилност и овозможуваат на банката да согледа колку успешно работи компанијата кредитобарател и врз основа на тоа да донесе одлука.

Овие показатели банката ги споредува со показателите од претходните периоди, со оние на други компании и со просекот на индустријата во која работи.

Заклучок

Поради потребата од намалување на изложеноста на кредитен ризик, банките прават целосна и темелна анализа на кредитните барања со примена на најразлични методи на кредитна анализа, како од квалитативен аспект, така и од квантитативен аспект.

Овие методи овозможуваат да се дојде до информации почнувајќи од анализа на карактерот на кредитобарателот, па се до пресметување на показатели кои даваат суштински податоци за работењето на компанијата.

Од квалитетот на направената кредитна анализа од страна на кредитните служби во банките ќе зависи колку пласманите на банките ќе бидат ризични и профитабилни, односно колку тие ќе биде успешни во извршувањето на својата кредитна функција. Затоа што пропустите во кредитната анализа ќе создадат голем број на проблематични кредити кои ќе го отежнат работењето на банките и ќе го оптоварат нивниот капитал, а во случај на огромни износи на ризични кредити, може да доведат и до пропаѓање на банките.

Користена литература

- [1]. Мацова В. „Кредитна политика“, Економски факултет, Универзитет „Гоце Делчев“ – Штип, Штип, 2011
- [2]. Петревски Г. „Управување со банките“, Економски факултет, Универзитет „Св. Кирил и Методиј“, Скопје, 2008
- [3]. http://businesscoaching.typepad.com/the_business_coaching_blo/2008/04/how-to-get-a-sm.html
- [4]. <http://crackmba.com/7-cs-of-credit-analysis/>